

VASSÁNYI MIKLÓS

Alaszkától Yucatánig

Amerikai útinapló – avagy ismerd meg
Amerikát, és ismerd meg önmagad!
(részletek)¹

Az Újvilágban együtt utaztunk mindannyian: nemrég örökbe fogadott roma kislányunk, az ötéves, nagycsoportos Vanessa; tizenöt éves nagylányunk, az elsős gimnazista Virág; gyógypedagógus-fejlesztő pedagógus feleségem, Ági; és egy ritka, talán kihálásra ítélt vándormadár-faj, a filozófus őszülő példánya – én. Bár amerikai útinaplóm egyes szám első személyben íródott, a család mégis főszerepet játszik benne, hiszen az egész utazás csak mindannyiunk részvétele révén lett rögzítésre érdemes élménnyé, megkockáztatom: életünk eddigi legnagyobb élményévé. Egyedül utazni is érdekes, de egy családi utazás során az élmények úgy feldúsulnak, egymásban sokszorososan tükröződve úgy felerősödnek, hogy az eredő tapasztalat a magányos utazóénak többszöröse lesz...

2017. február 9.: Minneapolis: Első lépések

Farkasordító hideg van, mínusz 15-20 fok nappal is, az egyetemre bemenni halálközeli élmény, lelki szememmel látom magamat egy hókupacba befagyva, érzem, ahogy az agytörzs fokozatosan lekapcsolja a vérkeringésről először a kisujjam utolsó percét, aztán a mutatóujjamét – felkészülési haláltusában visszadörzsölöm őket az életbe, végül mégis beérek valahogy... Minden drága, a város legolcsóbb albérletét vesszük ki, ez csak havi félmillió forint, viszont legalább harminckilenc négyzetméter. Virágot szerencsésen felveszik a kerületi gimnáziumba – itt minden egész más, mint otthon: fehérek abszolút kisebbségben, rengeteg az afrikai amerikai, a szomáliai és laoszi menekült, az etióp, a kínai, és főleg a latino diák. A belső térben három tagbaszakadt, százkilós fickó Security felirattal a hátán terelgeti a diákok fel-le hullámzó tömegét, nincs visszabeszélés – becsengetés után az elkéső csajokat stírolik a karzatról. Egy nő az

órák alatt négy kisgyereket tologat körbe a Commonsban (ebédlő) – először azt hisszük, négyesikrek, aztán kiderül, hogy a tini anyukákat tartják bent így az oktatásban: tanítási időben az iskola biztosít gyerekmegőrzést helyben, szükség esetén szoptatás a szünetben.

Minden négy nyelven van kiírva: angolul, spanyolul, szomáliul és hmong, vagyis laoszi nyelven, néha ötödikként megjelenik a kínai. Külön ügyintéző fogadja a csak spanyolul tudókat, külön adminisztrátor a csak szomáliul beszélőket. Ki gondolta volna, hogy Mogadishu után Minneapolisban él a legtöbb szomáliai a világon? A belváros némelyik kávéházában csak szomáliul beszélnek, másutt lehetőleg csak amharául (meg is tanuljuk, hogy ezen a nyelven *szalamu aluku* a „viszlát”), a kerületi bankban szükség esetén angolul is, az egyetlen fehér pénztárosnak alkalomadtán fordít valaki. Afrikai nők tarkabarka hidzsábbá és burkába burkolózva jönnek-mennek – ezeket a szavakat előbb tanuljuk meg, mint az új alelnök nevét: ez a bank egy darab Afrika Minneapolis közepén... Ágit egy kedves etióp bankár elkereszteli Mezölaki Budapestnek, mert a születési helyét nézi keresztnevének. A bankfiók közepéről kétméteres, százhusz kilós állandó rendőrpaszt sasol fegyverrel az oldalán, semmiről se lenne jó vitatkozni vele. És bárhová mész a környéken, minden második ember folyékonyan beszél spanyolul, mert még Latin-Amerikában született...

Február 15.: Őslakók

Minneapolis a dakota, lakota és ojibwe indiánok ősi területein épült. A neve is dakota-ógörög összetétel: „a víz városa.” A dakota, lakota és több más rokon törzs összefoglaló neve az ojibwe-francia *szíu* szó, amit azonban az indiánok egyáltalán nem használnak önmegjelölésre. Ma már csak néhány tízezer dakota őslakos él Minnesotában, de sokak ereiben csörgedez némi dakota vér, így a házigazdánkékiban is, aki kifejti, hogy az egyetlen vallás, amit valaha is gyakorolt, az indián vallás. Egy évig járt dakota közösségbe – „olyan, mint templomba menni vasárnap” –, naptánc (sun dance) is részt vett, és elkezdte tanulni az ojibwe nyelvet. Ajándékba is ad egy szótárt meg még fél tucat indiános könyvet, és kitanít, hogy Észak-Minneapolis ojibwe terület, Dél-Minneapolis már dakota.

Bármelyik könyvesboltban kétszer annyi amerikai őslakos témájú könyv kapható, mint amennyi

¹ A szerző 2017-ben – kutatói ösztöndíjasként – fél évet az Amerikai Egyesült Államokban töltött. Ottani és mexikói úti élményeiről naplót írt, amelynek szerkesztett, könyvvé formált változatát a Magyar Napló Kiadó az idei évben tervezi megjelentetni. E napló néhány részletét közöljük most.

filozófia és klasszika-filológia együttvéve, az iskolában pedig az All Nations nevű külön tanterv szerint tanulhatnak az indián fiatalok, amelyben fontos tárgy az American History from a Native American Viewpoint, az American Geography and Culture from a Native American Viewpoint, de legérdekesebb a Native American Science!² Az amerikai indián történelem gyökeres újragondolásának, átértékelésének idején érkezünk: új régészeti eredmények alapján sok szakkönyv – így például C. Mann népszerű *1491* című kötete – állítja, hogy a Columbus előtti Amerika sokkal népesebb volt, és sokkal több bennszülött magaskultúrát ismert, mint eddig gondoltuk. Egyre több olyan monográfia jelenik meg, amely eddig szokatlan, indián szempontól mutatja be Amerika történelmét – ilyen R. Dunbar-Ortiztól az *Indigenous Peoples' History of the United States*. Az őslakoskutatás fellendülését az indián nyelvek reneszánsza kíséri: Virág iskolájában a szabadon választható nyelvek között – az arab, kínai, francia, német és szomáli mellett – ott az ojibwe is, az egyetemen pedig anyanyelvű tanárok tanítják a dakotát és az ojibwét...

Február 23.: Társadalombiztosító

A Társadalombiztosítóhoz vezető hosszú bicikliúton itt-ott friss tacepaók jelzik, hogy minneapolisiak is támogatják a szomszéd államban folyó őslakos tiltakozást az olajvezeték építése ellen: Stop Dakota Access Pipeline! A South Dakota-beli Standing Rockban ugyanis tegnap ezeröttszáz készenléti rendőr oszlatta a tüntetőket, akik búcsúzóul felgyújtották ideiglenes táborukat... Virág iskolája is diákvitadelutánt rendez a kérdéstről *Reflections on Standing Rock* címmel.

A TB épületében aztán – szinte mondani sem kell – három állig felfegyverzett, tagbaszakadt, százkilós rendőr és egy fémkereső kapu őrzik a bejáratot, még a pénztárcámat is átkutatják, bár a tábla szerint pisztollyal belépni egyébként is tilos. Bent száz ember várakozik, és a világ minden nyelvén beszélget. Az angol mellett minden ki van írva spanyolul is, itt-ott egy-egy kínai vagy vietnámi felirat. És hopp: orosz – Вы имеете право на переводчика... Jogunkban áll tolmácsot kérni! Miután itt ojibwe tolmács biztos előbb akadna, mint magyar, ezért csak azt választom

a belépő menüből, hogy „Nagyothalló” – így egy valószínűtlenül tagoltan és hangosan beszélő tisztviselőhöz kerülök, aki előző életében minimum logopédus-elmeorvos lehetett. Amikor levett szemüveggel, közelről nézem az aláírandót, nagyítóüveget is ajánl... A társadalombiztosítás Trump által újratervezett arca azonban nem lesz ilyen barátságos: az Affordable Health Care keretein belül jövőre 10-12 millió ember veszíti el a biztosítását, és a következő három évben még egyszer ennyi. Az állam így megtakarít ugyan bő 300 milliárd dollárt, de az elnök már bejelentette, hogy ebből 50 milliárdot a katonai kiadások növelésére akar költeni...

Február 24.: Iskolai meglepetések

Az iskolában errefelé nincsenek osztályok, csak évfolyamok. Mindenki hat tárgyat tanul, minden nap ugyanazt a hatot, ugyanabban a sorrendben, ugyanazoktól a tanároktól, de az órarend negyedévente változik. Töri, matek és science kötelező, a másik három szabadon választható. Nagylányunk szerint a tanárok sokkal jobbak, mint otthon, lelkesek, vidámak – biztos elégedettek a fizetésükkel, fejtegeti Virág, aki tizenöt évesen már érti a csíziót. Nincs tankönyv sem (és ezzel kapcsolatos év eleji családi tönkremenés): a tanárok fénymásolatokat adnak ki, tesztíráshoz pedig laptopot osztanak, a diák bejelentkezik a Google Classroomba, és azon keresztül, de a tanteremben ülve írja meg és adja le a dolgozatát. Az igazgató nem levelet ír, nem telefonál, nem ímélez – hanem videoüzenetet küld a szülőknek. A történelem-tananyag köszönő viszonyban sincs az európaival: kilencedikben különösen a középkori afrikai királyságok – Benin, Zimbabwe, Mali, Aksum – kultúrtörténetét mutatja be korabeli források alapján. Lebilincselve ismerkedem a számomra teljesen ismeretlen világgal. Az olvasmányok kimondott tanulsága az, hogy az európai hódítás tönkretette ezeket a virágzó és gyökeresen különböző kultúrákat. Így végső soron ismét a minnesotai kultúra politikai kulcsfogalmához érkezünk, ami a *social justice*, a társadalmi igazságosság.

Irodalomból Art Spiegelman holokauszt-képregényét, a *Maust* és Marjane Satrapi *Persepolis*-át kell olvasni, utóbbi a modern iráni történelem borzalmait mutatja be naiv stílusú képregényformában egy kislány szemszögéből – újabb alkalom megismerni az ismeretlent, nem tudom letenni, egy este alatt kiolvassom. Minden nagyobb iskolában helyi *school clinic* működik orvossal, nővérrel, pszichológussal, szociá-

2 „Amerikai történelem őslakos szempontból”, „Amerikai földrajz és kultúra őslakos szempontból”, „Amerikai őslakos természet-tudomány”.

lis munkással. A klinikai regisztrációhoz legalább 100 tételes kérdőívet kell kitölteni, melynek elején külön kérdések tisztázzák, hogy a gyermek milyen neműként született (Male vagy Female), illetve hogy most milyen neműnek tekinti magát – itt Male, Female és Gender Non-Conforming³ közül lehet választani. A következő kérdés a szexuális orientációra irányul: Heterosexual – Homosexual – Bisexual – Transgender – Asexual, valamint All of These, None of These és Other⁴ közül kell kikeresgélni a megfelelőt. Ezután a gyermeknek külön meg kell adnia, hogy milyen személyes névmást szeretne önmagára alkalmazva látni-hallani. Itt lényegileg négy választás lehetséges: He (him, his) – She (her, hers) – It (its) és Other (Specify). A kérdőív végén ugyanígy lelassulunk: 20–30 aprólékos kérdés firtatja a tanuló szexuális tapasztalatainak mélységét és természetét (pl. „Volt-e már szexuális élménye egyszerre két különböző nemű személlyel?”), az alkohollal és drogokkal való ismeretségét. Az utóbbi kapcsán merül fel a keresetlen *to be high* kifejezés: „If you have used drugs, when were you last high...?”⁵

Március 20.: Könyvtár

A Bölcsészkar könyvtára, a Wilson Library hatszintes és teljesen szabadpolcos, külön fiúálmossal „Térképtár” néven, ahol a szkennelés ingyenes. Csak Yucatanról találok egy tucat nagy felbontású térképet, és felfoghatatlan módon gazdag a kora újkori Izland–Grönland-térképanyag is. A könyveknél külön részleg a Távolság, külön Délkelet-Ázsia – csak a *Pañcatantra* 10–15 kiadásban van meg –, és a szomszéd épület alagsorában foglal helyet a hatalmas zenei könyvtár. A természettudományos anyag külön birodalom a folyó túlsó partján: a Walter Library – itt a földszint alatt van alagsor (basement), al-alagsor (sub-basement) és al-al-alagsor (foundation) is, mélyen a föld gyomrában nyugszik a Kepler- és Copernicus-irodalom. A felvilágra kijutni logisztikai kihívás: azt hinnéd, a kijárat a földszinten van, de nem: az első emeleten, amit persze amerikai módon második szintnek neveznek... A Wilsonban meglelem az azték és maya anyagot: itt minden megvan, mohón kikölcsönzők egy klasszikus náhuatl nyelvtant és egy maya yucateco nyelvtanuló kazettát, a hieroglifikus ma-

yára még visszatérünk. Ahogy visszateszek egy könyvet a helyére, a túloldalon kiesik egy másik – itt az eszkimológiai szekció a Grönlandse Meddelelser számos kötetével,⁶ még Menovscsikovtól, a szibériai-eszkimó-szakértőtől is van egy monográfia oroszul, mellette az arktikus felfedezéstörténet!

Kölcsönözni korlátlan mennyiségben lehet, és az Államokon belüli könyvtárközi teljesen ingyenes. Ez olyan kétszázmillió könyvhöz való gyors és ingyenes hozzáférést jelenthet... A biztonsági őr óránként végigjárja az összes szintet, és benéz a sarkokba is, de szabad enni is, inni is, csak a könyveket ne együk le. Kényelmes összetelhető fotelekben szabad továbbá levetett cipővel nemcsak olvasni, hanem aludni is – szemmel láthatólag mindkét elfoglaltság népszerű. Nyitva tartás reggel héttől éjjelig (bár vasárnap csak este kilencig) – ha betennének néhány ágat és egy éjjeliort, tulajdonképpen be is lehetne költözni. Aki pedig késő este fél egyedül hazamenni, az kérhet ingyenes és képzett biztonsági kíséretet – hirdeti egy plakát a liftben, a fényképen a *security escort* mosolyog (az elmúlt másfél hónapban tényleg történt jó néhány rablás, gyűlöletcselekmény és szexuális zaklatás a campuson, úgyhogy nőnap táján egyetemisták menetet is szerveztek a *rape culture*⁷ ellen). A bejáratnál még ingyen zsebkendőt és fülugót is osztanak – mintha nem lenne teljes csend enélkül is...

Március 25.: Pow-wow

Életünkben először pow-wowra megyünk! Amikor megérkezünk, már javában folyik az indián közösségi tánc: a csarnok közepén 60-70 tolldíszes táncos – férfiak, nők vegyesen – táncol lassan körbe, szédületes, fejhangú ének és dob hangjára. Lassacskán megértjük a rendszert: a terem szélén körben doboscsapatok ülnek egy-egy hatalmas dob körül, amit egyszerű négynegyedes ütemben teljes erőből vernek, miközben egy előénekes nyomán eksztatikus fejhangú dallamot kántálnak. Egyszerre mindig csak egy csapat dobol, de az összes táncos táncol. Az alaplépés egyszerű sasszé, de végtelen sokféleképpen lehet variálni. A legjobbak teljes átéléssel fel-le hajlongva, jobbra-balra oldalazva és pörögve táncolnak egyfajta révülésben.

3 „A hagyományos társadalmi nemektől eltérő.”

4 „Mindegyik”, „Egyik sem” és „Egyéb”.

5 „Ha volt már tapasztalata drogokkal, mikor ‘utazott’ utoljára?”

6 Grönlandi Közlemények.

7 „Nemierőszak-kultúra.”

Miközben elmélyülten fényképezek, kedves arcú, tánchoz öltözött idős indián lép oda, és beszédbe elegyedik velünk: Vaninak magyarázza öltözete egyes darabjait. Sasszárnyakat visel a hátán, egyik kezében sólyomszárny, másikban saskarom végű pálca. A sólyomszárny a Teremtőhöz röpít fel minket – mondja –, a sasszárny révén pedig közvetlenül a Teremtő mellé ülhetünk, ezt a sólyom nem teheti meg. Kiderül, hogy ő tulajdonképpen *medicine man*, magyarul varázsló, magyarázom Vaninak, aki most először lát igazi, nem mesebeli mágust. Az orvoságos ember elárulja indián nevét: Mystery Stone – Varázskő. Az egészen sajtós indián neveken felbuzdulva Vanit elnevezzük „Büszke Mókus”-nak (Proud Squirrel), nagylányunk a „Rügyező Virág” nevet kapja (Bud Will Blossom), Ági pedig egy szerencsés bicikliútja alapján az „Anyá Odatalál”-t (Mother Finds a Way) – az indián nevek ugyanis lehetnek egész mondatok is, kedvencem a wounded knee-i dakota népi történetében szereplő Young Man Afraid of His Horses („Fiatalember Fél a Lovaitól”)⁸ és a kortárs lakota főnök, Birgil Kills Straight („Birgil Azonnal Öl” – ez bennem felidéz a magyarmiskás „Jani a hegyről, aki bever egyből”-t). Magamnak valami koalás nevet szeretnék: ez a napi húsz órát alvó, négy órát evő jószág igen közel áll a szívemhez, de hát a prérin nem terem koala, ez itt olyan életidegen lenne...

A pow-wow közben megy tovább, a dobolás és éneklés időről időre túlemlkedik a pusztá hangon és mozdulaton, és valami nem evilágira mutat, a táncosok lépéseitől döng a padló, egy ütemre csilingelnek a szinte mindenki bokáját-mokasszinját díszítő csengettyük. A délután közepén azték vendégtáncosok érkeznek úgy ötvenen, férfiak és nők vegyesen: a Quetzalcóatl-csoport, amely Minnesotába emigrált mexikóiakból áll. Már a bevonulás se hétköznapi: ilyen – egy méternél hosszabb – toll-fejdzseket még életünkben nem láttunk. A táncokat leginkább döbbenetesnek nevezhetnénk: döngő dobszóra lényegileg harci táncokat adnak elő, hosszú bonyolult lépésekből-ugrásokból álló szólamokban. Meztőláb vannak, a férfiak félmeztelenül, mindenki bokáján kagylócsengettyük tucatjai csörögnek. Az északi indiánokra jellemző totemisztikus állatdíszek helyett itt a ha-

⁸ A *Thašúnke Khokíphapi* oglala sziú név helyes értelmezése valószínűleg „They Fear His Horse” vagy „His Horse Is Feared” („Már a Lovától is Félnék”). Young Man Afraid of His Horses oglala főnök 1836-tól 1893-ig élt.

lálmotívumok és a geometrikus minták dominálnak. Sokan viselnek valamilyen koponyát is díszül, van, aki (műanyag) emberkoponyát. Amikor így ritmusra egyszerre odalép a jó pár tucat százkilós férfi az amazonszerű nőkkel egyetemben, az szó szerint falrengető. A kézi felszerelés stilizált pajzs és kard, és a felsőtest mozdulatai szinte mindig képletes harci – kikerülő, védekező és támadó – elemek. A közönség alig akarja elengedni őket, lehangosabban talán éppen én újrázok... Mystery Stone közben ismét megjelenik, és megint hosszasan magyaráz Vaninak ősei hitéről, végül egy szitakötő-talizmánnal is megajándékozza, és elmondja, hogy ez megvédi őt a rossz víztől. Büszke Mókus cserébe pusztát ad a varázslónak, aki – Istennek hála – jó nagypapa-típus, és Rügyező Virágnak is ad egy szitakötő-talizmánt. Varázskő kedvéért megtörténik a lehetetlen: regisztrálok a Facebookon, hogy kapcsolatban tudjunk maradni. Megígéri, hogy elküldi az indián meséket és mitológiai történeteket, amiket ír...

Április 1., délután: ¡México!

Erre nem voltunk felkészülve. Tavasz szünetre jöttünk ide, megnézni a Museo Antropológicót, Teotihuacánt, az azték templomokat, maya romokat. Chicagóban délelőtt még egy gitáros sráccal együtt énekeljük az aluljáróban az „In the jungle, the mighty jungle, the lion sleeps tonight”-ot, próbálom a fejhangot, a metróból kitóduló emberek bámulnak – high five a zenésszel, csupa móka, kacagás. Aztán a négyórás repülőút alatt még ingyen osztják a tequilát, közelebb érve a majd’ 5500 méteres Popocatepetl hófödte csúcsát csodáljuk, és a mexikóvárosi Benito Juárez reptér is épp olyan, mint bármelyik másik. De amint kijövünk, a Patitlán–Tacubaya metróvonalon mindjárt elveszünk. Huszonötmillió ember él itt – hihetetlen, hogy Passuth László 1970-es látogatásakor még csak hétmillióan voltak. Iszonyú a tömeg, és mindenki miniket bámul – a metróban rajtuk kívül nincsenek turisták, egyedül mi vagyunk fehérek...

A szerelvényekre nincs felírva, hová mennek, és be se mondják, félórás tanácstalankodás alatt sikerül kikövetkeztetnünk, hogy a befutó vonat bő tizenöt másodperc múlva már indul is vissza ugyanarról a vágányról, ezalatt az idő alatt még a sofőr se tud átmenni a vonat egyik végéből a másikba – nyilván eleve van ott valaki, aki azonnal indítja vissza a szerelvényt. A kocsiba minden megállónál beszáll legelőször a vágányról, ezalatt az idő alatt még a sofőr se tud átmenni a vonat egyik végéből a másikba – nyilván eleve van ott valaki, aki azonnal indítja vissza a szerelvényt. A kocsiba minden megállónál beszáll legelőször a vágányról, ezalatt az idő alatt még a sofőr se tud átmenni a vonat egyik végéből a másikba – nyilván eleve van ott valaki, aki azonnal indítja vissza a szerelvényt. A kocsiba minden megállónál beszáll legelőször a vágányról, ezalatt az idő alatt még a sofőr se tud átmenni a vonat egyik végéből a másikba – nyilván eleve van ott valaki, aki azonnal indítja vissza a szerelvényt.

– hetven forint – kínál valamit: cukrot, csokit, telefontöltőt vagy éppen azonnali videofelvételt. Az utóbbiból van a legtöbb, mindig bömbölő magnóval lépnek be, visszhangzik a szerelvény, de valahogy senki se akar videót csináltatni. A sokadik árus után fogjuk fel azt, ami nyilvánvaló: csak a betevő falatot akarják megkeresni, itt egyszerűen a holnap megéréséért folyik a küzdelem... Az aluljárókban teljes káosz, mindenütt kiabáló árusok, a lépcsőfeljáróban focizó gyerekek, az utcákon alig pislákol a közvilágítás – őszintén szólva, kezdünk egy kicsit félni. Pedig ez még csak az eleje – most kezdődik a tánc: a szállás megkeresése!

Már vaksötétben szállunk le a beszédes nevű Patriotismo metróállomáson. Falunk valamit egy utcai pecsenyésznel – ilyenből itt nagyon sok van –, és hat bőrrönddel, két gyerekkel botorkálunk a Yautepec utca felé. Megvan a ház, hol a kulcs? Merthogy az ígért postaládában nincs. Van viszont egy gyanús doboz egy földszinti ablakhoz láncolva, ez lesz az! Kinyitnánk, aha, kódolt, mi a kód? Előveszem a tulajdonos levelét – majd még küldi, ígérte. Hát akkor most már biztos elküldte, meg kell nézni a neten. De hol van itt net? Gyerekestül-csomagostul vissza egy szélesebb utcára, próbálok szót érteni egy görög étterem pincérével, van-e itt wifi...? „Hát akad, akad, meg-megszakad.” Nagyszerű, ez éppen a mi színvonalunk. Kapcsolnám be a laptopot, se kép, se hang. Ilyen még nem volt, pont most ment tönkre??? Ide a másikat – persze nincs kapcsolat –, de aztán mégis meg-megjön. A tulaj tényleg elküldte a kódot, memorizálom, és felírom egy lapra is. Gyors kutyagolás családdal-csomaggal vissza a lakáshoz, na hol is az a lap? HOL VAN AZ A LAP??? Sehol. Spaced out.⁹ A család a járdán fetreng a nevetéstől, én vért izzadva felidézem: 04816 volt az a nyomorult szám, „doboz kinyit”, kulcsok ki, zárba be, házba be. Oké. Akkor most melyik az a lakás? MELYIK AZ A LAKÁS??? Mert ez egy négyemeletes ház, valami húsz lakással. Nyitom ki a laptopot, amit bekapcsolva hagytam, képernyőn a megnyitott útmutatóval – kezemben marad az akkumulátor... másodszor is spaced out. A többiek szabályos röhögőgörcsrel küzdenek, de közben mindenki hullafáradt, hány órája, napja nem aludtunk már megint? Végigmatatok az egész társasházon, itt-ott bepróbálkozom a kulcsokkal, de ha én lennék bent, én is a rendőrt hívnám.

9 „Magamon kívül vagyok.”

Megadom magam: vissza a görög étterembe, a pincér már régi ismerősként üdvözlő: „Cómo estámos, cómo estámos?”¹⁰ – Hát én most úgy vagyok, mint az ólommadár zuhanórepülésben. Újabb sört rendelék, két kézzel nyomom az aksit a laptopba, még egyszer megnyitom azt a sz... erencsétlen dokumentumot, megvan a lakásszám, félig eszelősen a tenyeremre írom: 401, a saját kezemet csak nem veszem el a hátralevő száz méteren?! Szaladok vissza, feltűnik egy járdán heverő papír: ez esett ki az előbb a zsebemből, rajta a kód... AHA. Benyomulunk a lakásba, negyedik emelet, három szoba, nagy nappali, tágas erkély – Virág lefoglalja magának a legjobb szobát, és még pusztit is kapok tőle, most aztán igazán nem tudom, miért. Viszont nincs víz – bár most már talán az lenne a meglepő, ha lenne... Gyors ímélt írának a tulajnak, de ő már írt nekünk: *tényleg* nincs víz az egész területben, azonban már vizsgálják a problémát! AHA. A hírtől demoralizálva kifosztjuk a hűtőgépet, kiszippantjuk a maradék tequilát, Vani már a mese közben elalszik, pedig ilyen sose csinál, letaglózott baromként esünk az ágyba, *olvidar* – felejteni...

Április 22.: Minnesota: Bevásárlás

Biciklivel vágunk neki, első a Dollar Tree „százforintos” bolt, utána a szeszbolt – Liquor shop – sörért: a minnesotai törvények szerint tilos alkoholt árulni az áruházakban, élelmiszerboltokban. Következik a Family Dollar, a második legolcsóbb üzlet, ahol egy kicsit mindent lehet kapni. Nem sokkal zárás előtt érkezünk, de utánunk is csak dől befelé a tömeg, pedig szerencsétlen pénztáros felváltva ismétli hol angolul, hol spanyolul: We are closing in ten minutes – Cerramos en diez minutos.¹¹ Belső érzék alapján szűrja ki, kik a latinók, azokhoz eleve spanyolul beszél, egy ideig figyelem, tévedhetetlenül eltalálja. A közönség kissé lestrapált, és kicsit közönségesen öltözik – egy zord arc az ajtóból ordít a feleségének, hogy nem várja tovább, a százkilós pénztáros próbálja helyretenni az ordibálót, és közben spanyolul magyarázza három nőnek és hat gyereknek, hogy mindjárt zárnak. Ezalatt testes asszonyosság slattyog be, fogai közül épp csak odaveti a kötélidegetű pultosnak – akit már kezdünk tisztelni –: How are you doing, aztán már kanyarodik is befelé, utolsó pillanatban érti meg, hogy három perc múlva zárás,

¹⁰ „Hogy vagyunk, hogy vagyunk?”

¹¹ „Tíz perc múlva zárunk!”

WHAT??? Úgy látszik, életében először hall olyat, hogy egy bolt bezár – a pénztáros meggyőzősi kísérlet közben minket is kiszolgál, és egy pszichológiailag tökéletesen kiválasztott pillanatban még van ereje odasúgni Virágnak: You are beautiful...

Átme gyünk egy autósboltba biciklilakatért, persze nem nyert, de legalább figyelhetjük, ahogy az angolul nem tudó *latino* apuka tárgyal a spanyolul nem tudó eladóval, a megértés módszere – úgy tűnik – az, hogy nagyon sokszor mondják el a létező legegyszerűbb szavakkal teljesen ugyanazt, és amikor már biztosak benne, hogy nem értik földre egymást, az üzlet létrejön, apuka vesz egy autóhangszórót, közben a másik árus hangosan, folyékonyan magyaráz valamit spanyolul a telefonon. Minden üzletre ki van írva, hogy *Hablamos español*,¹² de amikor záróakorként átme gyünk az ábécébe, egy burkába öltözött nő már szomáliul sivalkodik a telefonon valakivel, minden mondat végén mégis angolul visítja: Stop it, hey! Stop it, hey! – két polccal odébb terebélyes családanya kihangosított telefonon folytat mély lelki beszélgetést spanyolul, itt senki se zavartatja magát, az intim szféra nyilvános, és folyékonyan csak a kasszában beszélnek angolul...

Július 18–19.: Nashville és St Louis

A hangulatos Nashville középületeit görögös és óegyiptomi stílusúra építették az alapító atyák. A belvárosban újklasszicista szabadkőműves nagypáholy tarkítja a képet – az éttermi negyedben pedig mindenhol dől a rockkal kombinált country, ki is szűrünk valami Johnny Cash-számot. De most már nagyon kell igyekezni Missouri és az alvóhelyül kiszemelt St Louis felé: a Mother of All Roads („Minden Utak Anyja”), vagyis a historikus 66-os főút mentén fekvő Cuba városkában vár minket egy kedves ismerős vacsorára. Ezt az önmagában is turisztikai célpontnak számító utat a háború után építették, hogy Chicagót összekössék Los Angelesszel – az ötlet jónak bizonyult, az út hamarosan a legnépszerűbb kirándulóútvonallá vált a gazdasági fellendülés idején, amikor ösztársadalmi szinten terjedt el a személyautó.

A klasszikus barbecue-vacsorát elköltve az éjszakában nem találjuk a kempinget, úgyhogy utolsó dollárjainkat némi vívódás után a legolcsóbb motelben költjük el. A közép-keleti recepciós sohase hallott Magyarországról, ágyba vágyva kell részletesen el-

magyaráznom, mely országok a szomszédaink, és mégis milyen nyelven beszélünk. Másnap első utunk a St Louis melletti Cahokia Mounds-ba vezet – hatalmas, tíz-húszezer lakosú prekolumbiánus indián város romjait ásták itt ki a régészek, a múzeumban jó képet lehet kapni a király vezette, földművelésből és halászat-vadászattól élő, diverz társadalomról, amely még a fehérek érkezése előtt lehanyaglott, és 1300 után eltűnt.

Gyilkos hőségben másszuk meg a központi, többszintes földvárat, a Monks' Moundot, amelyen a király lakott mint Ég és Föld közötti közvetítő, s amely a legnagyobb, Columbus előtti földépitmény Észak- és Dél-Amerikában. A Woodhenge nevű faoszlopkörök tőle nem messze a szakrális időszámítás céljait szolgálták. A múzeum legérdekesebb darabja a talán sámánfigurát ábrázoló, kisméretű madárember-véset, a Cahokia Birdman. Csak az irodalomból tudjuk meg, hogy a 72. számú domb alatt pedig egy főnök sírja rejlik, akit több tucatnyi feláldozott ember – férfiak, nők, gyermekek – kísért a túlvilágra. Nehezen tudunk elszakadni innen, bár most már tényleg sietni kell: még több mint ezer kilométer Minneapolis, és már délután 3 óra van... Kimerítő gurulás után csak messziről látjuk Kansas City skyline-ját, aztán este felé még megállunk az Iowa déli határán fekvő Lamoniban, ahol történelem előtti időkben ösztöndíjas voltam, és kifelé jövet eltévedünk.

Amish csacsifogat nagyszakállú utasainál tájékozódnánk, de kinevetnek és elfordulnak: a – svájci anabaptista eredetű – Amish egyház hívei úgy keresztények, hogy nem segítenek felebarátjukon, csak a gyerekek báméskodnak a kordé belsejéből. Utána csak előre az éjszakában – hajnali egykor érkezünk meg barátainkhoz Saint Paulba, az Utolsó Otthonos Házba. Én reggel háromig bírom a végcsomagolást, akkor egyszerűen behalok az ágyba, a kimerültségtől már éhes se vagyok, Ági ellenben le se fekszik, egész éjjel guggolva szortíroz a garázsban, nyolckor úgylis ébresztő. Reggel fél tízre a reptéren kell lenni, fél egykor indul a chicagói járat, onnét a berlini, onnan a pesti...

Szinte hiányozni fog, hogy holnap nem kell sátrat bontani és ezer kilométert vezetni – de jobban fog hiányozni az ismeretlen, amit meg kell ismerni, az értelmetlen, amit meg kell érteni, a felfedezés mámore, a vég nélküli kihívás és előhívás a már ismertből – végső soron önmagunkból mint fedezékből. Vicissitudo – beatitudo: vége a féléves keserédes önkívületnek.

¹² „Beszélünk spanyolul.”